

Pravnik

2011

Prilozi

Pravna klinika Pravnog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu i pružanje besplatne pravne pomoći

Pružanje besplatne pravne pomoći u Republici Hrvatskoj po prvi puta u cijelosti je uređeno Zakonom o besplatnoj pravnoj pomoći koji je stupio na snagu 8. lipnja 2008. godine te se u odnosu na građane počeo primjenjivati 1. veljače 2009. godine. Do njegovog donošenja Republika Hrvatska nije imala efikasan sustav pružanja pravne pomoći. Određene kategorije osoba nisu bile u mogućnosti osigurati pravnu pomoć u sudskim i drugim postupcima zbog svojih materijalnih i socijalnih prilika. Naime, dotadašnji sustav pružanja besplatne pravne pomoći bio je fragmentarno uređen u sklopu više različitih zakona, kao što su Zakon o kaznenom postupku, Zakon o parničnom postupku, Zakon o sudskim pristojbama, Zakon o azilu, Zakon o odvjetništvu i drugi. U praksi se pokazalo da ovakav način uređivanja sustava pravne pomoći nije zadovoljavajući te da ga je potrebno ujediniti i nadograditi jednim cjelovitim zakonskim rješenjem, što je i učinjeno navedenim Zakonom. Isti ne dira u primjenu posebnih propisa već predviđajući nova rješenja stvara efikasan i cjelovit sustav besplatne pravne pomoći u Republici Hrvatskoj.

Zakonom o besplatnoj pravnoj pomoći uređuju se pojam, vrste i opseg besplatne pravne pomoći, korisnici pravne pomoći, nadležnost, postupak i uvjeti za ostvarivanje pravne pomoći, pružatelji pravne pomoći, pravna pomoć iz razloga pravičnosti, prekogranično ostvarivanje pravne pomoći, financiranje pravne pomoći te nadzor nad provedbom zakona. Pravna pomoć definirana je kao način olakšavanja pristupa sudu i drugim tijelima koja odlučuju o pravima i obvezama hrvatskih državljana i stranaca na način da troškove u cijelosti ili djelomično snosi Republika Hrvatska uzimajući u obzir njihov materijalni položaj i okolnost da ne bi mogli ostvariti to pravo bez ugrožavanja svojeg uzdržavanja i uzdržavanja članova svojeg kućanstva. Zakon razlikuje dvije vrste pravne pomoći, primarnu i sekundarnu. Pod primarnom pravnom pomoći podrazumijeva se pružanje opće pravne informacije, pravnog savjeta, pravne pomoći u sastavljanju pismena pred tijelima uprave i pravnim osobama koje imaju javne ovlasti, zastupanje u upravnim stvarima, pravna pomoć u mirnom izvansudskom rješavanju sporova te zastupanje pred Europskim sudom za ljudska prava i međunarodnim organizacijama, ako je u skladu s međunarodnim ugovorima i pravilima o radu tih tijela. Sekundarna pravna pomoć obuhvaća zastupanje stranaka pred sudom, zatim pravnu pomoć za mirno rješavanje sporova pred sudom te sastavljanje pismena u sudskim postupcima. Kao korisnike pravne pomoći Zakon određuje hrvatske državljanke, strance na privremenom boravku, strance na stalnom boravku, azilante, strance pod supsidijarnom zaštitom i strance pod privremenom zaštitom koji ne mogu snositi troškove pravne pomoći bez opasnosti od egzistencijalne ugroženosti. Moglo bi se reći kako su Zakonom određena dva osnovna kriterija koja podnositelji zahtjeva moraju kumulativno ispuniti kako bi im se odobri-

lo korištenje pravne pomoći. Prvenstveno je to kriterij egzistencijalnog pitanja, odnosno egzistencijalne važnosti predmeta za samog korisnika, a drugi je dohodovni i imovinski cenzus. Zahtjev za pružanje pravne pomoći podnosi se Uredu državne uprave u županiji odnosno Uredu Grada Zagreba na propisanom obrascu uz koji se obvezno prilaže pisana izjava podnositelja o imovini te o dopuštanju uvida u sve podatke o imovini i dohotku. Korištenje pravne pomoći odobrava se podnositelju zahtjeva koji ispunjava sve zakonom predviđene uvjete za ostvarivanje prava na pravnu pomoć izdavanjem uputnice kojom se određuje vrsta i oblik pomoći koji se odobrava.

Važno je napomenuti da se pri izradi ovog Zakona osobita pažnja pridavala pravnoj stečevini Europske Unije te međunarodnopravnim standardima i preporukama Vijeća Europe budući da je Zakon, između ostalog, usvojen i u okviru procesa pregovora Republike Hrvatske s Europskom Unijom. Slijedeći preporuke Vijeća Europe krug pružatelja pravne pomoći je proširen. Osim odvjetnika koji su do tada u pravilu bili jedini ovlašteni pružatelji pravne pomoći, sada su to i nevladine udruge te visoka učilišta. Pravnom fakultetu se kao visokom učilištu koje izvodi sveučilišne studije u znanstvenom području prava ovim Zakonom otvorila prilika osnovati Pravnu kliniku i na taj način uključiti se u sustav pružatelja besplatne pravne pomoći.

Pravna klinika Pravnog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu osnovana je akademske godine 2010./2011. Osnovana je kao kolegij Praktične vježbe – Pravna klinika, kao jedan od tri oblika praktične nastave devetog semestra, uz stručnu praksu u odvjetničkim ili javnobilježničkim uredima i simulirana suđenja (moot courts), no ona predstavlja zakonski oblik pružanja besplatne pravne pomoći u skladu s odredbama Zakona o besplatnoj pravnoj pomoći te je pri Ministarstvu pravosuđa registrirana je kao ovlašteni pružatelj besplatne pravne pomoći. Bitno je napomenuti da je Pravna klinika ovlaštena pružati pravnu pomoć i osobama koje ne udovoljavaju uvjetima određenim Zakonom o besplatnoj pravnoj pomoći.

Voditelj i koordinator Pravne klinike je prof. dr. sc. Alan Uzelac, profesor na katedri za građansko procesno pravo, a kao njegovi zamjenici djeluju doc. dr. sc. Davor Babić i doc. dr. sc. Marko Šikić. Pod okriljem klinike trenutno djeluje četrdeset studenata čiji rad nadzire deset akademskih mentora, znanstvenih asistenata Pravnog fakulteta.

U radu klinike sudjeluju studenti viših godina studija, u pravilu pete godine, koji na taj način odrađuju praktične vježbe, no sudjelovanje je, u obliku volonterskog rada, omogućeno i zainteresiranim studentima treće i četvrte godine. Studenti su prema vlastitim interesima podijeljeni u devet radnih skupina. To su Grupa za pomoć azilantima i strancima, Grupa za suzbijanje diskriminacije i manjinska prava, Grupa za zaštitu okoliša, Grupa za prava djece i obiteljsko uzdržavanje, Grupa za pomoć žrtvama kaznenih djela, Grupa za zaštitu prava radnika, Grupa za zaštitu prava pacijenata, Grupa za odnose s javnošću te Grupa za posebne slučajeve i projekte. Studenti se u radu klinike izmjenjuju semestralno, no određeni broj studenata je prisutan tokom cijele akademske godine. Oni kao studenti mentori nove kliničare upoznaju s načinom rada i funkcioniranjem klinike.

Studenti kliničari dužni su tokom semestra voditi dnevnik rada u koje upisuju svoje aktivnosti. One uključuju studentske posjete udrugama civilnog društva s kojima su sklopljeni ugovori o suradnji. Kliničari su također dužni određen broj sati provesti na stručnoj praksi u navedenim udrugama. Budući da rad klinike nije orijentiran samo na područje Grada Zagreba, kliničari dio svojih studijskih posjeta odrađuju i u udrugama čije je sjedište van grada. Najvažnija aktivnost kliničara svakako je rad sa strankama. Klinika ima uredovno vrijeme svakog radnog dana u kojem se stranke izravno mogu obratiti grupi kliničara koja je taj dan na dežurstvu. Stranke se klinici, osim osobnog dolaska za vrijeme dežurstva, mogu obratiti i telefonski ili putem e-maila kako bi dogovorile sastanak. Studenti zaprimaju slučaj na način da saslušaju stranku i prikupe sve relevantne podatke njegovog slučaja te svu potrebnu dokumentaciju. Također provjeravaju ispunjava li stranka

uvjete za odobravanje uputnice prema Zakonu o besplatnoj pravnoj pomoći. Zatim se slučaj proslijeđuje nadležnoj grupi. Kad nadležna grupa primi slučaj, kliničari međusobno određuju studenta izvijestitelja tog predmeta. Ukoliko slučaj ne udovoljava uvjetima iz zakona, kliničari odlučuju hoće li slučaj unatoč tome uzeti na rješavanje. Na izradi pravnog mišljenja svi kliničari iz pojedine grupe rade zajedno, ali dužnost kliničara izvijestitelja je da preliminarno obradi slučaj i sve svoje prijedloge iznese na sastanku grupe te da sastavi nacrt sadržaja pravnog mišljenja na temelju kojeg onda radna skupina kolektivno donosi odluku o svim bitnim pitanjima. Kada je pravno mišljenje za pojedini slučaj dovršeno, proslijeđuje se akademskom mentoru radi savjetovanja i kontrole. Odobreno pravno mišljenje se zatim stranci uručuje na novom sastanku u klinici ili joj se šalje putem pošte. Pravna mišljenja izrađuju se isključivo u pisanom obliku i o svakom pojedinom predmetu vodi se dvostruka evidencija. Sva dokumentacija pohranjuje se u prostorima klinike, a novost je i 'Klinikarij', elektronička baza podataka u kojoj se detaljno pohranjuju svi podaci vezani uz pojedini predmet. To uvelike olakšava rad kliničarima jer su tako svi podaci lako dostupni i nalaze se na jednom mjestu.

Uz navedene, aktivnosti studenata kliničara također se odnose i na prisustvovanje periodičnim plenarnim sastancima i sastancima Malog vijeća. Plenarni sastanci se u pravilu održavaju najmanje jednom mjesečno u nazočnosti voditelja klinike, a na njima gostuju i drže predavanja uspješni pravnici i predstavnici pojedinih udruga civilnog društva. Na sastancima Malog vijeća, u kojima sudjeluju voditelj klinike, akademski mentori te predstavnici svih radnih skupina, raspravlja se o radu klinike i o budućim planovima rada i djelovanja. Također, analiziraju se izvješća o radu koja su pripremili predstavnici pojedinih radnih skupina.

Stranke najčešće traže pravne savjete iz područja građanskog, obiteljskog i radnog prava. U prvoj godini rada klinika je, za sada, zaprimila četrdesetak slučajeva od koji je većina uspješno riješena dok su neki slučajevi, zbog naknadnog neodaziva stranaka da dostave ili pošalju svu potrebnu dokumentaciju, ostali neriješeni. Kao korektiv svoga rada klinika koristi evaluacijske obrasce putem kojih stranke ocjenjuju rad pojedinih grupa i kliničara, njihovu profesionalnost i susretljivost, brzinu pružanja pravne pomoći te sveukupan dojam o radu klinike.

Valja spomenuti da se klinika kao redovni kolegij financira iz proračuna Pravnog fakulteta, no ona za svoj rad može prikupljati sredstva i iz drugi izvora, u prvom redu na osnovi projekata kod Sveučilišta u Zagrebu, ali i na osnovi ugovora sklopljenih s Ministarstvom pravosuđa temeljem Zakona o besplatnoj pravnoj pomoći.

Kao studenti kliničari svakako bismo preporučili kolegama da se uključe u rad klinike, bilo volonterski bilo u sklopu kolegija pete godine, jer se sudjelovanjem u njenom radu omogućava izravan dodir s konkretnim predmetima iz prakse. Time se stječe iskustvo u radu sa strankama i osposobljava se za praktičnu primjenu prava kroz aktivan, kontinuiran i timski rad s ostalim kolegama pružajući pravnu pomoć u stvarima od egzistencijalne važnosti za građane.

